

TALABALARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH VA DARSLARDA SAMARADORLIKKA ERISHISH UCHUN KAHOOT DASTURIDAN FOYDALANISH

Tuychiyev Adxamjon Tuhtaboyevich

Namangan Impuls tibbiyot instituti katta o'qituvchisi

NamDU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Kahoot – o'quv jarayonida samarali vosita sifatida qo'llaniladigan eng mashhur baholash usullaridan biridir. Raqamli ta'lim vositalari platformasi sifatida undan foydalanish orqali erishish mumkin bo'lgan ko'plab afzalliklar mavjud, masalan, o'qituvchiga baholash natijalarini olishni osonlashtiradi va materialni yahshi va ochiq tushunishga psixologik jihatdan imkon beradi. Maqolaning maqsadi – Kahoot mediasini o'rganish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan psixologik omillarni o'rganish va talabalar muvaffaqiyatini oshirish va tanqidiy fikrlash xarakterini yaratishga ta'sirini aniqlashdan iborat. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba davrida talabalarning sinov oldi va sinovdan keyingi to'plangan ballari o'rtasida sezilarli farqlar kuzatildi. Shu sababli, ushbu tadqiqot jarayonida Kahootdan foydalanish samaradorligi haqida muhim ma'lumotlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, raqamli platforma, Kahoot, talabalarning yutuqlari.

KIRISH

Bugungi globallashtirish davrida yuqori texnologiyalarning tobora jadal rivojlanishi barchamizni chuqur o'ylashga, yangicha ishlashga undamoqda. Bunday vaziyatda barchamizdan ta'lim vositalaridan oqilona foydalanishni va o'zgartirishlar kiritishni, ayniqsa, raqamli davrda texnologiyaga asoslangan o'quv vositalarini ishlatishni taqozo etadi. Onlayn texnologiyaga asoslangan ta'lim vositalaridan foydalanish yordamida oddiy harakatlarni amalga oshirish samarali natija beradi. Onlayn ta'lim vositalari turli tadbirlarni amalga oshirishda yordam beradi va tezlashtiradi [1].

Bugungi kunda keng qo'llaniladigan platformalardan biri – bu Kahoot onlayn ta'lim platformasidir. Ushbu onlayn ta'lim vositasi turli xil qulayliklar va imtiyozlardan foydalanish imkonini beradi. Boshqa tomondan qarasa, Kahoot onlayn mediasini – bu muqobil onlayn ta'lim vositasi bo'lib, u qiziquvchanlikni oshirish va talabalarning til o'rganish jarayonini yaxshilashga xizmat qiladi ¹ [2].

Kahootdan olingan natijalar klassik asosda aniqlik jihatidan qog'ozli test va topshiriqlar usulidan unchalik farq qilmaydi. Kahootdan foydalanish talabalarning muvaffaqiyatlariga qaratilgan ko'plab tadqiqotlar OTM yoki maktabda turli ijobiy, shaxsiy fazilatlarini yaxshilash uchun yordam beradi. Kahootdan foydalanish talabalarga samaraliroq bilim olish imkonini beradi, shuning uchun ular nafaqat onlayn ta'lim vositalarining ahamiyati haqida xabardorlikni oshiradi, balki o'quv faoliyatini faol o'rganishi uchun ularning sa'y-harakatlarini oshiradi [3].

Tanqidiy fikrlash talabalarning o'quv jarayonida ega bo'lishi lozim bo'lgan muhim qobiliyatlardan biridir. Ushbu tanqidiy fikrlash qobiliyatlaridan biri texnologiyaga asoslangan Kahoot kabi onlayn ta'lim vositalari yordamida rivojlanishi mumkin. Kahootdan foydalanish har bir talaba o'zini o'zi mavjud sxema bo'yicha tayyorlashga imkon beradi va bu jarayonda talaba eng to'g'ri tanlovni amalga oshirishi mumkin. Holbuki universitetda beriladigan materiallar aniq o'zlashtirilishi kerak bo'lgan tushunchalar va juda ko'p nazariyalar bilan bog'liq. Shunday ekan, Kahoot singari onlayn

¹ Plump, C. M., & LaRosa, J. (2017). Using Kahoot! in the classroom to create engagement and active learning:

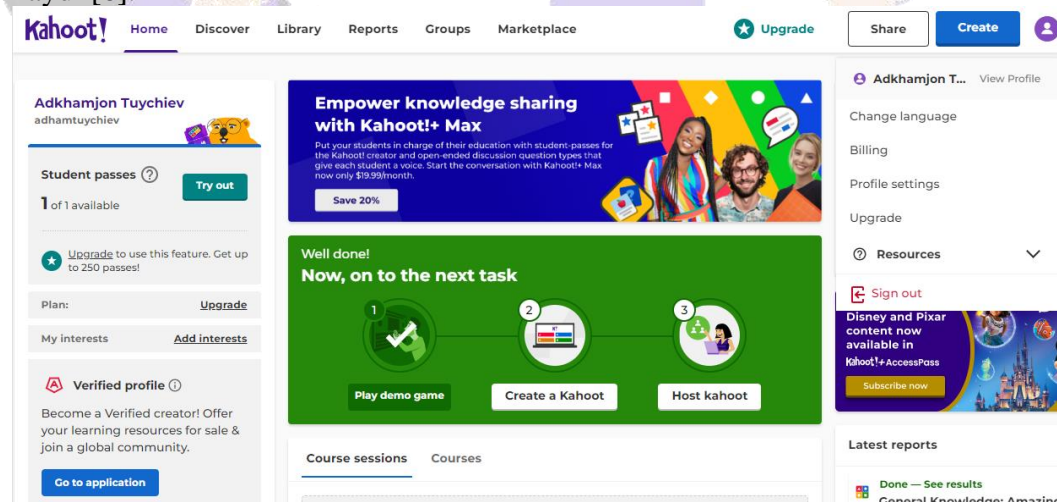
A Game-Based Technology Solution for eLearning Novices. *Management Teaching Review*, 2(2), 151–158. doi.org/10.1177/2379298116689783

ta'lim vositalaridan foydalanish talabalarning yangi tilni chuqurroq o'rganish va ushbu vositalarga qiziqishlarini oshirishi tabiiy [4].

1. Kahoot raqamli platforma sifatida

Kahoot – bu o'quv jarayoni natijalarini baholash uchun ishlatiladigan onlayn ta'lim vositalari platformasidir. U qiziqarli va samara beradigan mashg'ulotlarni, jumladan viktorina, so'rovnoma va guruh muhokamasi kabilarni bajarishda qo'l keladi. Ushbu vositadan foydalanish juda oson, chunki bunda nafaqat o'qituvchi amalda harakat qiladi, balki talabalar tomonidan ma'lum vaqt ichida lozim bo'lgan turli savollar, mashqlar va topshiriqlar bajariladi. Mazkur platforma jozibador displeyga ega, u nafaqat talabani genetikasini rag'batlantirish uchun foydali bo'lgan vizualizatsiya va musiqa to'plamini o'z ichiga oladi, balki jarayonlarda qo'llaniladigan materialga qiziqishini oshiradi [5].

Lekin bu jarayonda qiyinchiliklarga ham duch kelish mumkin, bu atrofdagi havo harorati va shovqin kabi tashqi omillar bilan bog'liq. Bunga qo'chimcha tarzda, Kahootdan foydalanish jarayonida u yetarli darajada yuqori tezlikdagi internet bilan ta'minlanmagan bo'lsa optimal tarzda ishlay olmaydi [6].

1-rasm. Kahoot platformasi

2. Talabalarning yutuqlari

Talabalarning yutuqlari turli shakl va faoliyatlarda namoyon bo'ladi, talabalar materiallarni tushunishi va o'rganishi ularning barcha qobiliyatlarida yuzaga chiqadi. Talabalarning yaxshi yoki yomon natijalarga erishishi ularning tayyorgarligiga bog'liq. Kahootdan foydalanish onlayn ta'lim vositalaridan yanada faol va hamkorlikda ishlab o'rganishga olib keladi, ayniqsa, agar o'rganishga mo'ljallangan texnologiya bo'lsa dars jarayonida yuzaga keladigan dinamikaga moslashtiriladi [7].

3. Tanqidiy fikrlash

Tanqidiy fikrlash – bu qobiliyat bilan bog'liq bo'lgan faol intellektual va tizimli jarayon orqali olingan ma'lumotlarni konsepsiyalash, qo'llash, tahlil qilish, qurish va baholash, kuzatish, tajriba, fikrlash, aqliy va muloqot jarayonidir. Sasson, Yehuda va Malkinsonlarning fikriga ko'ra, tanqidiy fikrlash insonning muhim qismidir va hodisaning murakkabligini tushunishdir². Tanqidiy fikrlash talabalarning his-tuyg'ulariga urg'u beradi, kelajak hayoti haqida kuchli va aniq istiqbolga ega bo'lish, vazifalarni bajarishda e'tiborli bo'lish va qaror qabul qilishda yaxshi usuldir. Bu ta'limiy jihatdan hayotning boshqa turli jabhalari bilan chambarchas bog'liq, masalan, shaxslar tomonidan

² Sasson, I., Yehuda, I., & Malkinson, N. (2018). Fostering the skills of critical thinking and question-posing in a project-based learning environment. *Thinking Skills and Creativity*, 29, 203–212. doi.org/10.1016/j.tsc.2018.08.001

qabul qilingan axborotni filtrlash, yuzaga keladigan nizolarni aniqlash, qiyin muammoni hal qilish, hatto qarorni tuzatish bu noto'g'ri qaror bo'lishi mumkin. Kundalik hayotda tanqidiy fikrlashni muntazam rivojlantirib borish lozim, ayniqsa odamlar yolg'onlar, mish-mishlar va noaniq axborotlarni qabul qilish jarayonida duch keladilar. Tanqidiy fikrlash nafaqat uning ichida yaratilgan tanqidiy tabiiy ko'rinishidagi jihatlarni, balki turli xil qiyin va chalkash vaziyatlarni hal qilish uchun o'rgatilgan va rivojlantiriladigan qobiliyatlar to'plamini ham o'z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlash orqali talabalardan atrof-muhit talablariga mos ravishda o'zini yaxshi rivojlantirishlari talab etiladi [8].

METOD

Ushbu tadqiqot faqat bitta guruh dizayni *“testdan oldin va testdan keyin”* metodiga tayanadi. Metodning maqsadi – Kahoot yordamida raqamli baholash usuli bo'lib, talabalarining tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va ularning erishgan yutuqlarini yanada yaxshilashga yordam beradi. Eksperimental tadqiqot 4 hafta davomida o'tkazildi. Birinchi haftada yo'riqnomaga muvofiq material tanlab olindi. Ikkinchi haftada ular yordamida qog'ozli test sinovi o'tkazildi. Uchinchi haftada Kahootdan qanday foydalanish, ularning o'quv jarayonida baholash usulidan habardor qilindi. Uchinchi haftada ular o'rganish jarayonida Kahootdan baholash usuli sifatida qanday foydalanishga doir bilimga ega bo'ldilar. To'rtinchi haftada Kahoot onlayn ta'lim vositalari yordamida bir xil mavzular va parallel berilgan savollar to'plami tayyorlandi [9].

Shundan so'ng, ularning yutuqlarini tasdiqlovchi mezonlari sifatida tanqidiy fikrlash qobiliyatini aniqlovchi qo'shimcha so'rovnoma beriladi. Talabalarining Kahootdan foydalanishni o'rganishdan oldin va keyin talabalarining tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlarini yaxshilashga qodirmi yoki yo'qligini shaxsiy tushunish uchun qo'shimcha sifat tahlili o'tkazildi. Keyinchalik Kahootdan foydalanishni yaxshilash mumkinmi yoki yo'qmi degan mazmunda talabalarining shaxsiy tushunchalarini olish uchun ular tomonidan tahlil olindi. Kahootdan foydalanishni tajribadan oldin va keyin boshdan kechirgan tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari olindi. Ushbu tadqiqotda ikkita o'lchovdan foydalanildi. Birinchi o'lchov – yutuqlarni aniqlovchi savollar to'plamining ikkita shakli bo'lib, ularning har biri 4 ta javob variantdan iborat 20 ta tanlovli savollarni o'z ichiga oladi. Ikkinchi o'lchov vositasi esa juda muhim tanqidiy fikrlash nazariyasini o'zgartirish orqali tuzilgan fikrlash moyilligi shkalasi baholanadi³. Uchunchi o'lchov vositasi tanqidiy fikrlash nazariyasini o'zgartirish orqali yaratilgan tanqidiy fikrlash qobiliyati shkalasidir. Ushbu tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlarning tahlili ikki ballning o'zaro bog'liqligi uchun Spearman korrelyatsiyasi bo'lib, Kahootdan foydalangan holda test uchun boshqa juftlashtirilgan namunali testdan foydalanilgan [10].

NATIJAR VA MUHOKAMA

³ Facione, N. C., Facione, P. A., Sanchez, G., & Gainen, J. (1995). The disposition toward critical thinking. *Journal of General Education*, 44(1), 1–125. doi.org/10.2307/27797240

Dastlabki tadqiqot eksperiment davrida ishtirok etgan 30 nafar qurilish va davolash yoʻnalishlarida tahsil oluvchi talabalarining testdan oldingi va keyingi ballaridagi farqlarni koʻrib chiqish orqali amalga oshirildi. 18 erkak va 12 ayol talabalar mutanosib ravishda ikki guruhga boʻlindi. Ammo boshqa test oʻtkazilishidan oldin barcha ballar normalligi tekshirildi (1-jadvalga qarang).

1-jadval. Bir namunali kolmogorov-smirnov testi

Oʻzgaruvchan	Qiymat	Test taqsimoti
Testdan oldin	.730	Normal
Testdan keyin	.659	Normal
Umumiy ball	.828	Normal
Tanqidiy fikrlash	.923	Normal

1-jadvaldagi normallik testi natijalariga koʻra, sinovdan oʻtgan barcha ballar normal taqsimlangan, chunki ahamiyatlilik qiymatlari statistik normallik standartiga ($>.05$) javob berish uchun ishlab chiqilgan ballning ahamiyatlilik qiymati $.05$ dan yuqori boʻlgan, keyin maʼlumotlar normal taqsimlangan. Barcha maʼlumotlar tekshirilayotgan maʼlumotlar bilan bogʻliqlikni koʻrish uchun korrelyatsiya qilindi (2-jadvalga qarang).

2-jadval. Korrelyatsiyalar

Oʻzgaruvchan	Testdan oldin	Testdan keyin	Jami ball	Tanqidiy fikrlash
Testdan oldin	1	.138	.063	.153
Testdan keyin	.138	1	-.052	-.067
Umumiy ball	.063	-.052	1	.231
Tanqidiy fikrlash	.153	-0	.231	1

2-jadvaldagi maʼlumotlar testdan oldingi va keyingi ballari ($.138$) oʻrtasidagi juda zaif munosabatni anglatadi. Shunday qilib, ushbu natija bilan tajribadagi ballardagi farqni aniqlash uchun qoʻshimcha guruhni tahlil qilish mumkin. Boshqa maʼlumotlar ham talabalarining yutuqlari va ularning tanqidiy baholari oʻrtasidagi oʻrtacha korrelyatsiyani tushuntiradi. Korrelyatsiya koeffitsientiga ega boʻlgan fikrlash belgilari (3-jadvalga qarang).

3-jadval. Juftlangan namunalarda testi

	T	Farq	Qiymat
Testdan oldin – Testdan keyin	-3.063	59	.003

Juftlangan namunaviy test tahlili bilan oldingi va keyingi test ballaridagi $.003$ farqning qiymatini keltirib chiqaradi (3-jadvalga qarang). Bu shuni koʻrsatadiki, agar muhimlik qiymati $0,05$ dan kam boʻlsa, unda sezilarli farq testdan oldingi va keyingi test ballari muhim.

Kahoot platformasi – oʻqituvchilar foydalanishi mumkin boʻlgan muqobil vositalardan biridir. Zerikarli topshiriqlar oʻrniga talabalarni ushbu faoliyatda ishtirok etishga undash ularning motivatsiyani oshiradi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, talabalarining faolligi va oʻrganish tajribasi Kahoot onlayn taʼlim vositalari yordamida yaxshilanishi mumkin [11].

Kahoot platformasidan foydalanishda talabalarining his-tuygʻulari va tajribalarini bilish uchun qoʻshimcha suhbatlar oʻtkazildi. Kahoot talabalarga oʻzlari duch keladigan vaziyat haqida tanqidiy fikr yuritish imkonini beradi. Shuningdek, Kahoot yangi va yanada yoqimli muhitni taʼminlashda muhim rol oʻynaydi, garchi, Kahoot va tanqidiy fikrlash oʻrtasidagi bogʻliqlik natijalari koʻproq oʻrganilmagan boʻlsa ham. Tadqiqotlar shuni koʻrsatdiki, qiziqarli onlayn taʼlim vositalaridan foydalanish talabalarni darsga boʻlgan masʼuliyati va ishtiyoqini oshirish imkonini beradi [13].

XULOSA

Ushbu tadqiqot Kahootdan foydalanishning muhimligi haqida maʼlumot beruvchi tavsifini koʻrsatadi va taʼlim jarayonida innovatsion, jozibali va samarali media platformasi hisoblanadi.

Kahootda qo‘llaniladigan mavjud materiallarning sifati aniq va to‘g‘ri tasdiqlangan bo‘lishi kerak. Qolaversa, sifatli internet shu kabi onlayn ta‘lim vositalaridan foydalanish uchun yetarli bo‘lishi, eksperimental protsedura rejimi boshqa turli psixologik xususiyatlarni aniq o‘lchashi lozim bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. An, D., & Carr, M. (2017). Learning styles theory fails to explain learning and achievement: Recommendations for alternative approaches. *Personality and Individual Differences*, 116, 410–416.
2. Plump, C. M., & LaRosa, J. (2017). Using Kahoot! in the classroom to create engagement and active learning: A Game-Based Technology Solution for eLearning Novices. *Management Teaching Review*, 2(2), 151–158. doi.org/10.1177/2379298116689783
3. Tuychiev, A. (2023). РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ ИНЖЕНЕРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ДЛЯ ПУБЛИЧНЫХ ВЫСТУПЛЕНИЙ ПОСРЕДСТВОМ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ. *ММИТ*, 228-231.
4. D’Alessio, F. A., Avolio, B. E., & Charles, V. (2019). Studying the impact of critical thinking on the academic performance of executive MBA students. *Thinking Skills and Creativity*, 31, 275–283.
5. Tuychiev, A. (2022). TALABALARGA CHET TILLARINI O‘QITISHDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM OMILLARI. *Jizzah*, 139-143.
6. Dehghani, M., Mirdoraghi, F., & Pakmehr, H. (2011). The role of graduate students’ achievement goals in their critical thinking disposition. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 2426–2430.
7. To‘ychiev, A. (2023). MUHANDISLIK TA‘LIM YO‘NALISHLARIDA TANQIDIY FIKRLASHDAN FOYDALANISH. *Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения*, 2(3), 58-62.
8. Sasson, I., Yehuda, I., & Malkinson, N. (2018). Fostering the skills of critical thinking and question-posing in a project-based learning environment. *Thinking Skills and Creativity*, 29, 203–212. doi.org/10.1016/j.tsc.2018.08.001
9. Tuychiev, A.T. (2021). The role and importance of critical thinking at teaching English. Article. – Journal “Herald Pedagogiki”. Warsaw, Poland.
10. Facione, P. A. (1990). *Critical thinking- A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction (The Delphi Report)*. California State University.
11. Тўйчиев, А. (2023). СУҚРОТ МЕТОДИ–ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШНИ ЎРГАТИШНИНГ САМАРАЛИ УСУЛИ СИФАТИДА. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 5(5).
12. West, D. M. (2013). Mobile learning: Transforming education, engaging student, and improving outcomes. *Center for Technology Innovation at Brookings*, (September).
13. Tuychiev, A. (2023). ORGANIZING DEBATES FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING AND SPEAKING SKILLS OF STUDENTS IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE. *Scientific journal of the Fergana State University*, (1), 95-95.